

Безжалісне політичне підштовхування наукових досліджень до економічної віддачі й короткотермінових цілей наражає на небезпеку наукову свободу вчених у багатьох країнах по всьому світі, попередило передове французьке об'єднання науковців.

«У наших проблемах часто звинувачують скорочення бюджету, але це лише частина загальної картини», – зазначає П. Монфор, генеральний секретар Французької національної профспілки наукових досліджень (SNCS-FSU). Він наголошує, що уряди примушують науковців зосереджуватися на прикладних дослідженнях, зменшують їхню безпеку праці та водночас збільшують адміністративні завдання й різну бюрократію, необхідну для подання заявки на гранти. Подібна наукова політика «спрямована на інновації, щоб стимулювати конкурентоспроможність і споживання» ціною свободи наукової думки, наголошує він.

П. Монфор підбив підсумки результатів опитування об'єднань, які опікуються питаннями вищої освіти й наукової роботи, що їх проводила SNCS-FSU у Франції та 11 інших країнах – Аргентині, Канаді, Данії, Італії, Португалії, Росії, Сенегалі, Сербії, Іспанії, Великій Британії і Сполучених Штатах Америки – співпрацюючи з об'єднанням вищої освіти Франції SNESUP-FSU. Усі результати зібрано у свіжому випуску щоквартального видання SNCS-FSU (<http://sncs.fr/sites/sncs.fr/IMG/pdf/vrs397-web.pdf>).

Майже всі об'єднання, які відповіли на питання, є членами товариства Education International (EI), федерації із 401 профспілки вчителів у 171 країні та території. На підставі опитування, зазначає П. Монфор, SNCS-FSU і SNESUP-FSU проситимуть провести міжнародну кампанію з вирішення проблеми під час Конференції вищої освіти і досліджень, яка відбудеться у листопаді цього року в м. Акра.

Міжнародна проблема

Тенденції фінансування в різних країнах мають певні відмінності, проте в усіх випадках дослідні установи нині реформуються, щоб посилити зв'язок між урядами й наукою, зазначає П. Монфор, який також працює мікробним екологом у Французькому національному центрі наукових досліджень (CNRS), Монпельє.

Він додає, що канадські науковці, зокрема, стикаються з унікальним набором завдань, оскільки їхній уряд ставить перепони не лише на шляху до фінансування, а й у свободі висловлювання (див.: Canada to investigate muzzling of scientists (<http://blogs.nature.com/news/2013/04/canada-to-investigate-muzzling-of-scientists.html>)).

Міжнародні норми існують для того, щоб забезпечити наукову роботу, проте лише профспілки й «деякі уряди серйозно ставляться до текстів» і виконують їх, зазначає Д. Браа-Дженсен, голова Постійного комітету з питань вищої освіти і досліджень Європи в ЕІ. Більшість країн і міжурядових організацій, як Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), набагато більше зацікавлені у швидких результатах і економічних вигодах, каже він (див.: [French science needs 'smarter' spending, OECD says](http://blogs.nature.com/news/2014/07/french-science-needs-smarter-spending-oecd-says.html) (<http://blogs.nature.com/news/2014/07/french-science-needs-smarter-spending-oecd-says.html>)).

Організація ЮНЕСКО також уважно досліджує умови праці дослідників. Вона прийняла першу рекомендацію із цього питання ще в 1974 р. і проводить широкомасштабні консультації з метою покращити і збагатити текст цієї рекомендації у 2017 р.

Політичні пріоритети

Ж. Фйорасо, французький міністр науки і вищої освіти, не згодна з висновками SNCS-FSU, принаймні в тому, що стосується Франції. «Франція – одна із країн, які вірять і інвестують у державні дослідження», – розповіла вона Nature. Міністр каже, що французький уряд виділив 16,5 млрд євро на державні дослідження в цьому році, що відповідає 0,8 % від внутрішнього валового продукту, порівняно з 0,7 % в інших країнах-членах ОЕСР. «Ми підтримуємо цей рівень, незважаючи на особливо складні економічні обмеження, з якими нам доводиться стикатися», – каже Ж. Фйорасо.

Франція також переконана у важливості щасливого випадку для відкриттів, «оскільки фундаментальні дослідження розпланувати неможливо», зазначає Ж. Фйорасо, «половина дослідницького бюджету міністерства йде саме на фундаментальні дослідження».

Ж. Фйорасо погоджується з об'єднаннями в тому, що заявки на гранти потрібно впорядковувати й дослідники «повинні присвячувати більшість свого часу та енергії дослідженням, якщо хочуть, щоб рівень науки в нашій країні зберігався». Французьке національне агентство наукових досліджень (ANR) у липні 2013 р. спростило процедуру відбору для так званих загальних проектів – грантів, які були відкриті для всіх наукових дисциплін і всіх типів досліджень. Ж. Фйорасо каже, що цей підхід уже дав перші результати: «Наразі 28 % груп дослідників, які зробили детальні пропозиції, отримали фінансування, порівняно із 16,5 % претендентів ANR у попередній системі».

Проте наукова група Sciences en Marche, яка організовує протести у вересні й жовтні, заперечує інформацію про кращий стан. Натомість, у зробленій на початку вересня заяві представники цієї групи стверджують, що лише 8,5 % поданих цього року до ANR загальних проектів отримають

фінансування. Ситуація в державних дослідних лабораторіях, для яких ANR стає головним джерелом фінансової підтримки, «катастрофічна», ідеться в заяві. «Численні лабораторії більше не мають можливості продовжувати свою роботу».

Адреса джерела: <http://www.nature.com/news/put-focus-back-on-basic-research-say-science-unions-1.15817> (*Казассус Б. Зосередьтеся на фундаментальних дослідженнях, кажуть наукові товариства // Український науковий клуб (http://наука.in.ua/news/science-policy/article_detail/9467). – 2014. – 11.09).*